

Asia: VN/28915/2020

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi jokamiehenoikeuden nojalla luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

1. Ulkomaalaisten luonnontuotteiden kerääjien asemasta Suomessa

Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi erillinen laki niiden ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta, jotka tulevat Suomeen keräämään luonnontuotteita. Lakia sovellettaisiin metsämarjojen, sienten ynnä muiden luonnontuotteiden keräämiseen, joita jokamiehenoikeuden nojalla Suomessa saa vapaasti kerätä.

Ulkoministeriö toteaa, että lakiesitys on tarpeellinen ja toivottu muutos. Ulkoministeriö pitää kannatettavana hallituksen esitysluonnoksessa todettuja tavoitteita parantaa luonnontuotteita keräävien oikeudellista asemaa ja pienentää hyväksikäytön riskiä. Ulkoministeriö pitää kannatettavana myös ehdotettua tarkempaa ja velvoittavampaa sääntelyä luonnontuotteiden kerääjiä kutsuvien yritysten velvollisuuksien osalta.

Suomessa työvoiman hyväksikäyttöä ja väärinkäytöksiä on havaittu esiintyvän usein aloilla, joilla käytetään laajasti ulkomaalaista työvoimaa. Ongelmia on havaittu muun muassa luonnontuotteiden kerääjien kohdalla. (Ks. esim. HEUNI: Ehdolla millä hyvänsä – Työperäinen ihmiskauppa ja ulkomaalaisten työntekijöiden hyväksikäyttö Suomessa: http://old.heuni.fi/material/attachments/heuni/reports/6KHnGVcTn/HEUNI_report_no.67.pdf). Luonnontuotteiden kerääjien oikeusaseman turvattomuus on tuotu esiin myös hallituksen esitysluonnoksessa.

Ehdotettu laki olisi myös signaali muiden maiden viranomaisille, että Suomi haluaa kehittää yhteistyötä luonnontuotteiden keräämisen alalla. Ulkomaiden viranomaiset seuraavat aktiivisesti

kansalaistensa olosuhteita Suomessa ja muualla Euroopassa, sekä pyrkivät parantamaan omien kansalaistensa juridista ja sosiaalista asemaa.

2. Lakiehdotuksen ja aiesopimukseen suhde

Kuten hallituksen esityksen luonnoksessa todetaan, luonnontuotteiden kerääjien keruutyöstä, olosuhteista Suomessa tai luonnontuotteiden kerääjien ja ostajien välisistä oikeussuhteista ei nykytilanteessa ole nimenomaisia säännöksiä missään laissa. Sen vuoksi on tarpeen, että ulkoministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön ja luonnontuotteiden kerääjiä Suomeen kutsuvien yritysten välistä aiesopimusta vastaavat säännökset saataisiin lain tasolle yleisesti velvoittaviksi säännöksiksi. Tähän nyt luonnosvaiheessa oleva hallituksen esitys vastaisi hyvin.

Ulkoministeriö pitää hyvänä sitä, että ehdotettu laki vaikuttaisi luonnontuotteiden kerääjien nettoansioita parantavasti, kun rekrytointimaksujen ja välityspalkkioiden kerääminen luonnontuotteita kerääviltä ulkomaalaisilta olisi kielletty. Lisäksi olisi hyvä, että luonnontuotteiden kerääjien ansiot tulee maksaa heille ennen maasta poistumista, kuten lakiluonnoksessa ehdotetaan.

Toisin kuin nykyisin aiesopimuksessa, ei lakiesityksessä ole suoraa mainintaa kutsujayritysten velvollisuudesta huolehtia, että luonnontuotteiden kerääjillä pitää olla mahdollisuus ansaita vähintään 30 euroa/poimintapäivä. Ulkoministeriö ehdottaa, että tästä mainittaisiin selkeästi lakitekstissä.

On myönteistä, että lakiesityksessä todetaan työsuojeluviranomaisten valvontavastuun laajeneminen koskemaan myös luonnontuotteita kerääviä, kun se nykyisellään kattaa vain keräämiseen liittyvien työsuhteisten tukihenkilöstön oikeuksien valvonnan.

Lain toimeenpanoa ja seuranta koskien uudesta laista tiedottaminen mahdollisimman laajasti on tärkeää. Viranomaistiedottamisen osalta vastuu tulisi olla suomalaisilla viranomaisilla yhteisesti, ei yksin ulkoasiainhallinnolla.

3. Nykytilan arvioinnista hallituksen esityksessä

Ulkoministeriö viittaa hallituksen esityksen laatimisoheeseen (HELO), jonka mukaan hallituksen esityksen jaksossa ”Nykytila ja sen arviointi” on tehtävä selkoa myös EU-oikeuden ja Suomea sitovien kansainvälisten velvoitteiden vaikutuksista nykytilaan. Ulkoministeriö ehdottaa, että esitysluonnoksen jaksoa ”2 Nykytila ja sen arviointi” täydennetään siten, että siihen lisätään kappale koskien Suomen kansainvälisiä ihmisoikeusvelvoitteita.

Keskeisiä Suomea velvoittavia kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia nyt kyseessä olevan esitysluonnoksen kannalta voidaan arvioida olevan YK:n osalta muun muassa kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen sopimus (SopS 7 ja 8/1976); taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (SopS 6/1976); kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus (SopS 67 ja 68/1986); kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskeva kansainvälinen yleissopimus (SopS 37/1970); sekä ILO:n pakollista työtä koskeva sopimus (SopS 44/1935).

Vastaavasti Euroopan neuvoston osalta keskeisiä kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia voidaan arvioida olevan muun muassa yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi (Euroopan ihmisoikeussopimus; SopS 18 ja 19/1990; sellaisena kuin se on myöhemmin muutettuna SopS 71 ja 72/1994, SopS 85 ja 86/1998, SopS 8 ja 9/2005, SopS 6 ja 7/2005 sekä SopS 50 ja 51/2010); ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta tehty Euroopan neuvoston yleissopimus (SopS 43 ja 44/2012); sekä uudistettu Euroopan sosiaalinen peruskirja (SopS 78 ja 80/2002).

YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen täytäntöönpanoa valvova taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien komitea on antanut yleiskommentin nro 18 koskien oikeutta työhön (E/C.12/GC/18). Yleiskommentissa todetaan muun muassa, että yleissopimuksen 6 artikla kattaa kaikki työnteon muodot, oli sitten kyse palkkatyöstä tai itsenäisestä työstä. Yleiskommentin mukaan työn tulee kunnioittaa työntekijöiden oikeuksia liittyen työturvallisuuteen sekä korvaukseen tehdystä työstä. Työntekijöiden tulee voida elättää itsensä ja perheensä työstä saaduilla tuloilla.

Euroopan neuvoston ihmiskaupan vastaisen toiminnan asiantuntijaryhmä (Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings, GRETA) on vuonna 2019 ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen täytäntöönpanoa Suomessa koskevan toisen arviointikierroksen raportissaan (GRETA(2019)06) suosittanut, että Suomen viranomaisten olisi jatkettava toimiaan työvoiman hyväksikäyttöön tarkoitetun ihmiskaupan ehkäisemiseksi erityisesti lisäämällä edelleen asianomaisten virkamiesten, kuten työsuojelutarkastajien, poliisien, syyttäjien ja tuomarien tietoa työvoiman hyväksikäyttöä varten käytävästä ihmiskaupasta ja uhrien oikeuksista sekä varmistamalla, että työsuojelutarkastajia koulutetaan jatkuvasti, jotta he pystyvät ennakoivasti tunnistamaan ihmiskauppatapaukset, ja että työsuojelutarkastuksia tehdään asianmukaisilla resursseilla, usein ja kohdennettuina sellaisille aloille, joilla ihmiskaupan riski on tavallista suurempi, keskittyen työntekijöiden oikeuksiin pikemminkin kuin heidän maahanmuuttajasemaansa (63. kohta).

GRETA on antanut myös useita muita, kaikkia ihmiskaupan muotoja koskevia, erityisesti uhrin tunnistamista ja auttamista koskevia, yleissopimuksen täytäntöönpanoa koskevia suosituksia.

4. Yksittäisiä huomioita

Ulkoministeriö ehdottaa lisäksi seuraavia yksittäisiä täsmennyksiä hallituksen esityksen luonnokseen:

Sivulla 13 viitataan viisumisäännöstöön, mutta relevantin artiklaviittauksen numeroinnissa on kirjoitusvirhe. Oikea viittaus olisi viisumisäännöston 21 artiklan 3 kohdan b alakohta. Tässä artiklakohdassa säädetään, että edustuston on tarkistettava, onko viisuminhakijalla toimeentuloon tarvittavat varat.

Sivulla 16 toiseksi viimeisessä kappaleessa mainitaan viisumihakemuksen käsittelyajan varaaminen. Selvyyden vuoksi olisi parempi, että käsittelyajan varaamisen sijaan puhuttaisiin ajan varaamisesta viisumihakemuksen jättämistä varten.

Sivulla 16 viimeisessä kappaleessa mainitaan ”viisumihakemusten käsittelyyn liittyvät käsittely- ja palvelumaksut”. Terminologian yhdenmukaisuuden ja selkeyden vuoksi lakiehdotuksessa olisi parempi käyttää käsittelymaksun asemesta viisumisäännöstöön perustuvaa termiä viisumimaksu. Viisumimaksun lisäksi viisuminhakijalta veloitetaan palvelumaksu, kun hän asioi ulkoisen palveluntarjoajan toimipisteessä.

Edellä esitettyä lukuun ottamatta ulkoministeriöllä ei ole huomautettavaa luonnoksen sisältöön.

Tuominen Pasi

Hyttinen Karoliina
Ulkoministeriö